

CHP

T. B. M. M.
X
No: 1975. 75
Tarih: S. P. 30/3-d

AK GÜNLERE

CHP 1973 SEÇİM BİLDİRGESİ ÖZETİ

Ankara, 1973

Bu broşür, CHP 1973 Seçim Bildirgesinin resmi özetidir. Bildirgenin bütünü 10. T.L. karşılığında kitapçılardan ya da CHP Genel Merkezinden temin edilebilir.

DDC:
YER: 76-217
YIL:
CLT:
KSM:
KOP:
DEM: 76-447

TÜRKİYE'NİN EN GENÇ PARTİSİ

CHP Cumhuriyetle yaşattır. Yani, 50 yaşındadır. Ancak, kendisini sürekli olarak yenilemesini bildiği için, bugün Türkiye'de en genç, en yeni partisidir.

Elli yıldır ülkemizde nice partiler kuruldu ve tükendi. Yalnız CHP kendisi yenileye yenileye, canlılığı sürdürdü, bugünlere erişti.

CHP önce devletin yapıcısı, sonra demokrasinin kurucusu olmuştur. Şimdi de, yepyeni bir parti olarak, demokrasiyi yaşatacak ve ülkeyi demokrasi içine kalkındıracak bir düzenin öncülüğünü yapmaktadır.

İNSANCA, HAKÇA BİR DÜZEN

Bir düzen ki herkes kendi yaşamında mutlu, çocuğunun geleceğinden umutlanılabilsin.

Bir düzen ki herkes güvenle bakılabilsin yaşlılığın.

Emeğin yarattığı değer emeği verenlerde biriksin. Çalışanlar eline yansıtsin ülkeyi. İnsan insanı, yabancılar yurdu sömürmesin.

NE YOKSULLUK, NE BASKI,

NE EZİLEN, NE EZEN.

İNSANCA, HAKÇA BİR DÜZEN.

KAYNAKLAR DAHA GÜR OLACAKTIR O DÜZENDE, TÜRKİYE DAHA BAĞIMSIZ, İNSANLAR DAHA ÖZGÜR OLACAKTIR... BARİŞ GELECEKTİR TOPLUMA.

AK GÜNLER ÜLKEMİZE OYLE BİR DÜZENLE DOĞACAKTIR.

DEMOKRATİK REJİM İÇİNDE, ÖZGÜRCE VE HAKÇA BİR KALKINMA

Kalkınmanın soyut ve genel sayılarla belirlenmesi bir anlam taşımaz. Asıl, kalkınmanın nasıl sağlandığı ve topluma ne sağladığı, herkesin kalkınmadan ne ölçüde hakken aldığı önemlidir.

Sayılı kişiler etindeki varlığı arttıran, ama halk çoğunluğunu yoksul bırakan bir kalkınmayı, CHP geçerli saymaz. Çünkü böyle bir kalkınma hakça değildir.

Refahı topluma yaysa bile insanları baskı altında tutarak sağlanan bir kalkınmayı da, CHP geçerli saymaz. Çünkü böylesi de özgürce kalkınma değildir.

CHP'ne göre gerçek ve geçerli kalkınma, TÜM HALKIN ÖZGÜRCE VE HAKÇA KALKINMASIDIR.

CHP, hızlı kalkınmayla sosyal adaleti birlikte ve demokratik rejim içinde gerçekleştirilmeye kararlıdır.

YENİ EKONOMİK DÜZEN :

CHP'ne göre, böyle bir kalkınmanın yolu, halkın emeğinden ve üretiminden oluşan değeri, gene halkın eliyle yatırımlara ve başka ekonomik faaliyetlere yönlendirecek halk girişimciliğine öncelik tanıyan bir ekonomik düzen kurmaktır.

Özel girişim olacaktır bu düzende; fakat aşırı kârlarla halkı ezemeyecektir ve ekonomiye de, devlet yönetimine de egemen olamayacaktır.

Devlet girişimciliği olacaktır bu düzende, fakat devleti halktan daha güçlü kılıcı boyutlara varmayacaktır.

“EGEMEN SINIFLAR DEMOKRASİSİ”NDEN “KÜTLE DEMOKRASİSİ”NE

CHP kuracağı yeni ekonomik düzende yalnız ekonomik gücü halkın eline vermekle kalmayacak; aynı zamanda demokrasimizi de «egemen sınıflar demokrasisi»nden «kütle demokrasisi»ne dönüştürecek.

Ekonomik güç kimin elindeyse, siyasal güç de onun elindedir. Bugün Türkiye'de ekonomik güç bir avuç büyük sermaye sahibinin elinde toplanmıştır ve bunlar, Adalet Partisi ve benzeri partiler gibi siyasal örgütlerin aracılığıyla, toplum yönetimine egemen olmaktadır. CHP ekonomik gücü büyük çıkar çevrelerinin elinden alıp halkın eline vermekle bu oyunu bozmuş, halk kütlelerinin yönetime ağırlıklarını koymalarını sağlamış olacaktır.

Çağımızda demokrasiyi yaşatabilmenin, demokrasi içinde yaşayabilmenin ve toplumda uyum ve huzur sağlayabilmenin kaçınılmaz gereği budur.

CHP iktidarında halk yönetime daha çok ve daha etkin biçimde katılacak ve halkın gözetimi altındaki yönetim, demokratik haklarda ve özgürlüklerde hiçbir kısıntı yapılmaksızın, daha etkili olacaktır. Demokrasi de, devlet de, halk da daha güçlü olacaktır.

HALK SEKTÖRÜ

CHP ekonomik ve siyasal gücü halkın eline vermek için, iktidara gelince, özel sektör ile devlet sektörünün yanısıra, bir halk sektörü kuracaktır.

Bu halk sektörü köylü kooperatiflerini, sendikaların kamu görevlileri kuruluşlarının, yani köylülerin ve çalışanların kurdukları örgütlerin yatırımlarından oluşacaktır. Yurt dışında çalışan işçilerimizin kuracakları ortak girişimler de halk sektörünün önemli bir parçası olacaktır.

Bu amaçla, tarım kesimi köylüye sermaye biriktirme ve yatırım yapabilmeye olanağı sağlayacak biçimde yeniden düzenleneceği ve çalışanların tasarrufları gene çalışanların eliyle en iyi biçimde değerlendirileceği gibi, bankacılık ve kredi sistemi halk sektörüne öncelik tanıyacak yönde değiştirilecek; devlet, bu sektörü geliştirmeye yönelik çeşitli teşvik tedbirleri alacaktır.

Halk sektöründeki girişimler doğrudan doğruya girişimi yapanlar tarafından yönetilip denetleneceği gibi, kârdan da yalnızca onlar yararlanacaktır.

KAMU SEKTÖRÜ

CHP, iktidara gelince, kamu İktisadi teşebbüslerinin verimli ve kârlı çalışmalarını sağlamak için de gerekli bütün tedbirleri alacaktır.

Bu kuruluşlar üzerindeki baskı ve müdahaleleri kaldıracak; bürokratik yönetim yerine, demokratik ve verimli işletmecilik yöntemlerini uygulayacaktır. İktisadi

di devlet teşekküllerini doğrudan doğruya içinde çalışanlar yöneteceklerdir. Yönetim kurullarında çalışanlar çoğunlukta olacak, az sayıda devlet temsilcisi de bulunacaktır. Çalışanlar, her blanco yılı sonunda, kârdan ve verim artışında, belirli bir ölçü içinde pay alacaklardır.

ÖZEL SEKTÖR

Esnaf ve sanatkârlar kesimini bir yana bırakacak olursak, özel sektör iki kesimden oluşur: (1) Küçük ve ortaboy işletmeler, (2) Büyük sermaye kuruluşları.

Büyük sermayenin tekelçilik eğilimleri arttıkça ve bu eğilimler belli siyasal güçler tarafından da desteklendikçe, iki bölümü birbirinden ayıran duvar gitgide kalınlaşmaktadır; küçük ve orta boy işletmelerin gelişme, hattâ yasayabilme alanları ve olanakları gitgide daralmaktadır.

CHP iktidarı, toplumun tümünde olduğu gibi, özel kesimin içinde de sosyal adaleti sağlayacaktır. Ekonominin dinamik güçleri arasında yer alan küçük ve orta sanayicileri, tekelci büyük sermayenin devlet yakıtı ile sürülen silindiri altında ezilmekten kurtaracaktır. Destekleyeceği halk ortaklıklarının yansırı, Anadolu sanayicisine de tüm ülkemizi sanayileştirmekte önemli bir etken olabilme gücünü kazandıracaktır.

CHP özel sektörde büyük sermaye kuruluşlarının bulunmasına karşı değildir. Ancak, bunların sermaye birikimlerini sosyal adalete aykırı yollardan ve spekülâtif kazançlardan oluşturmalarına ve aşırı kârlar aramalarına; kendi sermayelerinden çok kamu kaynaklarını kullanmalarına; rekabet serbestliğini ortadan kaldırıcı tröstleşme eğilimlerine karşıdır. CHP iktidarında büyük sermaye girişimlerinin bu olumsuz nitelik ve eğilimlerini önleyici bütün etkin tedbirler alınacaktır.

ESNAF VE SANATKÂRLAR

Bir demokratik hukuk devleti, bir yandan ilerlemeyi ve zımlaşmayı hızlandırırken, öteyandan da esnaf ve sanatkârı toplumdaki ve ekonomideki değişimin silindiri altında ezilmekten kurtarmak zorundadır.

CHP, iktidara gelince, esnaf ve sanatkârın girişimciliğini değerlendirecek, büyük girişimler karşısında onların rekabet gücünü destekleyecek ve işsiz kalmalarını önleyecek yönde gerekli bütün tedbirleri alacaktır. Bu arada,

— Aynı iş alanında büyük girişimlere sağlanan olanaklardan esnaf ve sanatkârı da yararlandıracak;

— Büyük mağazaları tekelci sermayeye değil, esnaf ve sanatkârların kuracakları ortaklıklara veya halk kooperatiflerine açtıracak;

— Halk Bankası kaynaklarından büyük iş adamlarının yararlandırılması yolundaki uygulamaya son verecek ve bu kaynakların tümüden esnaf ve sanat kârları yararlandıracak;

— Küçük esnaf ve sanatkârın vergisinin hesaplanmasında ve ödenmesindeki formaliteleri kolaylaştıracak;

— Halkın kullandığı bütün zarurî ihtiyaç maddelerinden vergiyi kaldırarak, küçük esnaf işletme vergisinin dışına çıkaracaktır.

KALKINMA KÖYLÜDEN BAŞLAYACAK

CHP'nin kuracağı insanca, hakça düzende, kalkınma köylüden başlayacak ve kalkınma Türk köylüsünün kooperatifler ya da kooperatif üst kuruluşları aracılığıyla yapacağı yatırımlar halk sektörünün önemli bir bölümünü oluşturacaktır.

Bu amaçla, ilk hedef, köylünün gelirini arttırmak, onun para biriktirebilmesini sağlamaktır.

Türkiye gibi nüfusunun büyük çoğunluğu toprağa bağlı, olan bir ülkede, kalkınmanın itici güçlerinin başında, tarımdan sanayiye ve hizmetler kesimine kaynak aktarımı gelir. Şimdiye kadar bu kaynak, topraktan ve köyden çıkıp elden ele geçerek yatırım yapabileceklere erişinceye kadar dökülüp saçıldığı için, pek az yatırıma ayrılabilmıştır. Kaynağın büyük bölümleri araçların, tefecilerin elinde kalmıştır, ya da müsrif devlet yöneticilerinin elinde ziyan edilmiştir. Kaynağın yatırıma ayrılabilen bölümü ise genellikle verimsiz veya gereksiz yatırımlara gitmiştir.

KOOPERATİFLEŞME: CHP, bu kaynak israfının önlenmesi ve yatırımların doğrudan doğruya köylülerin eliyle yapılmasını sağlamak için, iktidara gelince :

Hızlı bir kooperatifleşme önyak olarak (1) üreticilerin ürünlerini aracılara muhtaç olmaksızın pazarlamalarını, (2) bütün tarım araç ve gereçlerinin ithalını ve dağıtımını kendi elleriyle yapmalarını, (3) kredi ihtiyaçlarını kooperatifler kanalıyla gidermelerini sağlayacaktır.

Kooperatiflerle bağlantılı olarak, köylülerin yararlanacağı geniş kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemi ve tarım sigortası kurulacaktır.

Taban fiyat uygulamasını yaygınlaştıracaktır. Taban fiyatlarını daha gerçekçi ve daha adaletli olarak saptayacaktır. Taban fiyatlarını erken açıklarak köylünün ürününü zamanında önce ve düşük fiyatla eiden çıkarmasını önleyecektir.

Alınacak bu tedbirler sonunda, köylünün eline ürettiği türünden daha çok para geçecek ve onun daha çok para biriktirmesi mümkün olacaktır. Köylünün biriktirdiği para, CHP'nin uygulayacağı teşvik ve kredi politikasıyla ve kooperatifler eliyle, köylüye daha geniş kazançlar sağlayacak olan sanayi yatırımlarına yöneltilecektir.

Devlet kooperatifleşmesi değil, halk kooperatifleşmesi : CHP'nin kuracağı kooperatifleşme düzeni bugünkü devlet kooperatifleşmesinden tamamen başka olacaktır. Devlet kooperatiflerine demokratik kurallar ve plân çerçevesinde yol gösterecektir; geniş kredi olanaklarıyla araç, gereç, uzman ve teknik personel gibi başka yardımları da sağlayacaktır. Gene demokratik kurallar içinde kooperatifleri denetleyebilecektir. Fakat asla kooperatiflerin yönetimine katılmayacaktır ve karışmayacaktır. Kooperatif yöneticileri devlet tarafından değil, kooperatifin yetkili organlarından atanacaktır.

KÖYKENTLER: Köylülerin güçlü kooperatifler yoluyla modern ve büyük tarım işletmeciliğine geçebilmeleri ve sanayi yatırımları yapabilmeleri, bazı alt-yapı kurulumlarının ve kamu hizmetlerinin yeterli biçimde ve hızla köylülere ulaştırılmasına bağlıdır.

Bu olanakların sağlanabilmesi için de kırsal alanda yeni bir yerleşme düzeni gereklidir.

CHP iktidara gelince, bu amaçla, köy grupları arasındaki en elverişli merkezlerle köykenitler kurulacaktır.

Çevre köylerine yollarla bağlanacak olan bu köykenitlerde, tarım makinelerinin bakım ve onarım atölyeleri, küçük sanatlar, yeterli sağlık ve eğitim kurumları, meslek kursları, her türlü kültür, spor ve eğlence tesisleri bulunacaktır.

Köykenitlerin yerlerinin seçiminde en demokratik yöntemler izlenecektir.

TOPRAK DÜZENİ : Türkiye'de bugün hem tarımda yeterince verim alınmazken, hem de gelir dağılımında büyük dengesizlikler var. Bunun başlıca nedenlerinden biri, toprak mülkiyetinde yer yer var olan adaletsizlik ve düzensizliktir.

Bu adaletsizlik ve düzensizlik özellikle Güneydoğu Anadolu'da gözle karşılanmaktadır.

CHP iktidara gelir gelmez, ilk işlerden biri olarak, AP—OGP koalisyonu tarafından çıkarılan «Toprak ve Tarım Reformu Kanunu»nun sakat ve geçersiz yönlerini değiştirecektir.

Bu amaçla,

— Toprak sahibinin veya ailesi üyelerinin geçimlerini toprakları sağlama ve retilen çiftçilik yapmaları, toprak sahibi olabilmeyin başlıca koşulu sayılacaktır;

— Kamulaştırma ölçüleri içine giren büyük toprakları, dâvâsız olarak kamulaştırma dışına çıkarabilmek için açık bırakılan kapılar kapatılacaktır;

— Kamulaştırma bedelleriyle ilgili ödeme ve tahsil hükümleri, Anayasamızın amacına ve devletin ödeme gücüne daha uygun biçimde değiştirilecektir.

ORMAN KÖYLÜLERİ

CHP büyük bir tabiat zenginliği olan ormanın içinde ya da yakınında oturan köylülerin bugünkü yoksulluğuna son vermeye, onları da yatırımcı ve girişimci kişiler yapmaya kesinlikle kararlıdır.

Bu amaçla,

— Anayasanın yürürlüğe girişinden önce orman niteliğini yitirmiş olan alanların orman sınırı dışına çıkarılması ve o yörelerdeki köylülerin yararlanmasına sunulması ile ilgili işlemler kısa sürede tamamlanacaktır;

— Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerin Devletçe işletilen ormanların yönetimine ve gözetimine etkin biçimde katılımı sağlanacaktır.

Orman ürünlerinin ticaretinde bunlara kesin öncelik tanınacaktır.

Orman ürünlerini değerlendiren sanayi öncelikle orman köylülerinin kooperatiflerinin kurulabilmesi için gerekli yardımlar, kredi olanakları ve önderlik sağlanacaktır;

— Orman köylülerinin yakacak ve yapacak ihtiyaçlarını karşılanması, köylülerin yararına daha gerçekçi ve adaletli ölçülere ulaştırılacaktır.

BÖLGELERARASI ADALET ;

CHP'nin halkçı iktidarı yalnız insanlar arasında değil, bölgeler arasında da sosyal adaleti hızlı ekonomik kalkınmayla birlikte sağlamayı, özgürce ve halkça kalkınmanın temel koşullarından biri saymaktadır.

CHP'nin halkçı iktidarında bütün az gelişmiş yöreler halkı ve tümü ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkı «kaderine terk edilmemişlik» duygusunda kurtarılacaktır. Devlet bu bölgeler halkının kalkınma sorununa özel bir önem verecektir.

CHP iktidara gelince Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, devlet öncülüğünde, geniş Orta Doğu pazarlarına dönük bir sanayi kurulmasına ve böyle bir tarım politikası izlenmesine çalışacaktır.

Bu amaçla,

— Bu bölgelerin yol, su ve enerji sorunu hızla çözümlenerek sanayi kuruluşlarına daha elverişli duruma gelmesi sağlanacaktır;

— Sulama sorunu, toprak sorunuyla bir arada ve hızla çözülecektir;

— Hayvancılık köylülerin devlet yardımlarıyla kuracakları güçlü kooperatifler eliyle geliştirilecek, hayvan ticareti ve ihracatı varlıklı kişilerin elinden kurtararak bu kooperatifler tarafından yapılacaktır;

— Mera anlaşmazlıkları hızla giderilerek bütün meralar kişilerin değil, köylülerin mülkiyeti, ya da tasarrufu altına verilecektir; yem sanayii geliştirilerek hayvanların uzun kış aylarındaki beslenme sorunu çözülecektir;

— Bütün bunların gerçekleştirilmesi için, ulusal kalkınma planı çerçevesinde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun sanayileşmesini hızlandıracı yöresel planlama çalışmaları yapılacaktır.

HASHAŞ BÖLGELERİ ;

Türkiye'de dış etkilerle hashaş ekimi ve afyon üretimi yasaklanırken alınan tazminat, geçimi ve beslenmesi büyük ölçüde bunlara bağlı olan bölgelerdeki köylülere yeni çalışma ve kazanç alanları açmak bakımından çok yetersizdir. Bu köylüler ağır bir geçim sıkıntısı içinde bulunmaktadır.

CHP iktidarı, uluslararası kaygıları giderecek etkin bir kontrol sistemi altında, hashaş ekimini düzenleme ve bununla ilgili sanayileri kurma olanakları üzerinde önemle duracaktır.

YENİ SOSYAL DÜZEN

Çalışanları ezerek, sömürerek, yoksullaştırarak kalkınma ve sanayileşme anlayışı, çağınızın çok gerisinde kalmıştır.

Oysa AP'nin gerek 12 Marttan önce tek başına, gerekse 12 Marttan sonra CGP ile ortaklaşa yürüttüğü kalkınma ve sanayileşme politikası çalışanları yoksullaştırmaktan başka birşeye yaramamıştır. İşçi ücretlerindeki ve küçük memur ayıklarındaki artışlar, büyük ölçüde hıznlanan fiyat artışlarının çok gerisinde kalmış bulunmaktadır.

Oteyandan, 12 Marttan sonra yapılan Anayasa ve vasa değişiklikler ile işçi ve memur hakları kısıtlanmış; çalışanların seslerini duyurmaları devlet yönetimine ağırlıkların koymaları önlenmiştir. Grevler geniş ölçüde yasaklanıp lokavtlar serbest bırakılmıştır.

INSANCA VE DEMOKRATİK ÇALIŞMA DÜZENİ

CHP, iktidara gelince, yurdumuzda, geçimini emeğiyle sağlayanları ezilmekten kurtaracak, onların devlet yönetimi üzerindeki etkinliklerini sağlayacak yeni bir insanca ve demokratik çalışma düzeni kuracaktır.

AP ve CGP iktidarı tarafından demokratik işçi ve memur haklarına getirilen kısıtlamaları kaldıracaktır.

Çalışma hayatını düzenleyen kanunlarda zamanın ve uygulamanın ortaya çıkardığı aksaklıkları, eksiklikleri, kısa zamanda, çalışanların toplumun ve refahının yararına giderecektir.

Bütün çalışanların haklarına, demokratik plânda, yeni boyutlar kazandıracaktır.

Bu arada,

- İşçi - memur ayrımını kesin ve gerçekçi ölçülere bağlayacaktır;
- Bütün çalışanların yalnız nukuken değil, tülen de iş kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına girmelerini sağlayacaktır.
- Tarım-İş Kanununu derhal çıkaracaktır;
- Onemli bir sosyal güvenlik müessesesi olan kıdem tazminatına, yalnız işveren tarafından çıkarılan işçiler değil, emeklilik yaşına ulaşmış bütün işçiler de hak kazanacaklardır. Kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine, bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.
- Toplu sözleşme için hangi sendikayı yetkili olduğu konusunda anlaşmazlık çıkınca, ilgili işyerinde yargı denetiminde işçilerin gizli oyna başvurulacaktır.
- Sosyal güvenlikten yoksun durumdaki ev kadınları prim ödeyerek sosyal sigortalardan yararlanabileceklerdir.
- Kadınlara daha erken yaşta emekliye ayrılabilme olanağı sağlayacaktır.
- Lokavt yetkisinin kötüye kullanılmasını önleyici yasa değişiklikleri yapacaktır;

- İşçilerin haksız ve da kastlı olarak işten çıkarılmasını önleyici vasa tedbirler alacaktır;

- Meslek hastalığı ya da sakatlık dolayısıyla yaralıdır ya da ağır işyerlerinde çalışamayacak duruma düşen işçiler için işsizlik sigortası çıkarılmaya kadar geçimlerini sağlayıcı çeşitli tedbirler alınacaktır;

YURTI DIŞINDAKİ İŞÇİLER: CHP, iktidara gelince, yurt dışında çalışan kazandıran parayı dışardan turneğinden ayırarak döviz diye Türkiye'ye gönderen işçilerimizin sorunlarına da daha yakından eğilecektir.

Bu arada

- Onların haklarını korumak, yabancı ülkelerdeki yaşama koşullarını uva bilmelerini kolaylaştırmak Türk kültürüyle bağlantılarını sürdürmelerini sağlamak üzere daha etkin bir örgütlenme kuracaktır;

- Buldukları deni sanayi ülkelerinde eğitim olanaklarından daha geniş ölçüde yararlanarak kendilerini yetiştirmelerini teşvik edecek; çocuklarının eğitimi için gereken bütün tedbirleri alacaktır;

- Emeklilik nakatlarının Türkiye'ye aktarılmasında, ülkelerimiz arasında mevzuat farklarından ileri gelen aksaklıkların giderilmesine çalışacaktır;

- Yurda dönen işçilerimizin gümrük kapılarında hava alanlarında ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmelerini kesinlikle önleyecektir;

- Yurt dışındaki işçilerimize oy hakkı tanıyacaktır.

SOSYAL GÜVENLİK

Yaygın ve etkin bir sosyal güvenlik düzeni, özgürce ve hakça kalkınmanın kesin koşuludur.

CHP'nin iktidara gelince bu alanda yapacağı yeni atılımların öncelikleri şunlar olacaktır :

- Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayan ve belli bir yaşın üstündeki bütün dar gelirlilere yaşlılık aylığı bağlanacaktır;

- Yaşlılık, emeklilik aylıklarıyla dul ve yetimlere bağlanan aylıklar işçi ücretlerindeki ve memur aylıklarındaki genel yükselişlerle orantılı olarak artırılacaktır;

- Buldukları deni sanayi ülkelerinde eğitim olanaklarından daha geniş ölçüde yararlanarak kendilerini yetiştirmelerini teşvik edecek; çocuklarının eğitimi için gereken bütün tedbirleri alacaktır;

- Sağlık sigortası kısa zamanda bütün yurttaşları kapsayacak boyutlara erişilecektir. Emeklilerin eşleri ve çocukları da sağlık veya hastalık sigortasından yararlanacaktır;

- Bütün tarım ve orman işçileri sosyal sigortaların kapsamına alınacaktır;

- İşçiler için işsizlik sigortası kurulacaktır;

- MEYAK (Memur Yardımlaşma Kurumu) derhal kurulacaktır. İYAK (İşçi Yardımlaşma Kurumu) tasarısı da işçilere daha yararlı biçimde yeniden hazırlanarak hızla kanunlaştırılacaktır.

SAGLILIKLI VE ADALETLİ YERLEŞME DÜZENİ

Kentlerin gereğinden fazla ve düzensiz biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını en azına indirmek, konut ve arsa sorunlarına sosyal ve ekonomik çözümler ve insana yaşadığı çevre içinde mutluluk getirmek için CHP iktidarı aşağıdaki tedbirleri uygulayacaktır :

- Yeni kentleşme alanları veya kentlerin çevresindeki yerleşmeye elverişli yöreler kamulaştırılarak arsa spekülasyonları önlenecektir.

- Büyük kentlerin düzensiz ve çevre sağlığına aykırı biçimde büyümesi, çevre yörede kurulacak «Uydukent» lerle denetimli bir düzene bağlanacaktır.

— Gelirleri arttırılarak, belediyeler daha etkin hizmet olmalarına kavuşturulacaktır.

— İmar planlarındaki değişikliklerden doğan değer artışları, imar hakkı olarak, kamunun olacaktır.

— Sosyal konut kredilerinin taksitleri, gelirin belli bir yüzdesini aşmayacak ölçüde ayarlanacaktır .

— Hiç bir kimsenin evi veya gecekondusu, hiç bir gerekçe ile, barınabileceği uygun bir yer gösterilmeden yıkılmayacaktır.

— Bütün gecekondular sömürülecektir.

— Kurulu gecekondulara yeni kat izni verilerek, bunlardan daha çok yarar taşın yararlanmasını sağlayacak ve belediyelerin hizmet alanlarının fazla genişlemesi büyüklükle önlenmiş olacaktır.

— Sağlığa aykırı ve depreme dayanıksız köy evlerinin iyileştirilmesi bir programa bağlanacaktır.

PARASIZ EĞİTİM

Eğitim, kültür ve gençlik sorunları, ekonomik ve sosyal gelişme açısından da, toplumun ve demokratik rejimin esenliği açısından da büyük önem taşır.

Sosyal adaletsizliğin temel nedenlerinden biri, eğitimdeki olanak eşitsizliğidir. Herkes için her düzeyde eğitim olanağı sağlanmadıkça, eğitimde fırsat eşitliği ilkesi havada kalır. Eğitimde olanak eşitsizliğinin giderilebilmesi ise bütün çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, eğilim ve yeteneklerine göre, her dalda ve her düzeyde eğitim olanağının açık bulunmasına bağlıdır.

Eğitim alanındaki yetersizlikler ve eğitim düzeniyle kalkınma istekleri arasındaki uyumsuzluklar, ekonomik ve sosyal gelişme yolunda karşılaşılan güçlüklerin de başında gelir.

Bu nedenlerle, CHP'nin kuracağı düzende,

- Eğitim olanakları kimsenin gücünü aşmayacaktır.
- Eğitimde kimseyle önlü tıkanmayacaktır.
- Eğitim için kimse geç kalmış olmayacaktır.
- Eğitim kalkınma isteklerine uygun olacaktır.

TEMEL İLKELER V RAMAÇLAR : CHP iktidarı, demokrasinin gereği olan baskın yurttaşı, ekonomik ve sosyal gelişmenin her başlıca aracı hem de en önemli olan yapıcı, yaratıcı ve mutlu insanı yetiştirecek bir eğitim düzeni kurmağa her şeyin üstünde önem verecektir. CHP, toplumun huzuruna ve esenliğine de, kalkınmanın sosyal adalet içinde hızlanmasını ve devletin güçlenmesini de, en başta böyle bir eğitim düzenine bağlı görmektedir.

CHP iktidarının kuracağı eğitim düzeninin temel ilkeleri ve amaçları şunlardır :

1. Eğitimde birlik olacaktır;
2. Eğitimde sosyal adalet ve herkese eşit olanak sağlanacaktır ;
3. Eğitimin hiçbir dalında ve aşamasında hiçbir kimsenin önlü tıkanmayacaktır;
4. Bütün toplum için yaygın ve sürekli eğitim sağlanacaktır;

5. Eğitim, üretime dönük, toplum koşullarına ve halk kalkınma gereklilerine uygun olacaktır;

6. Eğitim ulusal kültürümüzü koruyup geliştirici çağdaş uygarlıkta bütüncüleştirici nitelikte olacaktır;

7. Eğitim demokratik, özgürlükçü ve halkçı olacaktır;

8. Eğitim, bir yandan insan kişiliğinin serbestçe gelişmesine bir yandan da toplumsal dayanışma ruhunun güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

YÜKSEK ÖĞRETİM: Üniversiteye giriş, orta okullarda ve liselerde yüksek öğretime yönlendirilen öğrencilerden liseyi bitirenler için sınavsız olacaktır. İşe ve mesleğe yönlendirilenler de, istedikleri zaman, yüksek öğrenime devam için gerekli kuraları halk eğitimi merkezlerinde tamamlayarak üniversitelere sınavsız girebileceklerdir.

Yüksek öğretimin ilk yılı her fakültede ve yüksek okulda temel öğretime ayrılabilecektir. Temel öğretim sınıfında öğrencilere, o fakülteyle veya yüksek okulun öğrenim konularını izleyebilmek için gerekli hazırlayıcı dersler verilecektir.

Yüksek öğrenimi ancak temel öğretim sınıfını başarı ile bitirenler sürdürebileceklerdir.

Temel öğretim sınıflarında ikili eğitim yapılabilecektir.

PARASIZ EĞİTİM: Yüksek eğitim parasız olacaktır. Yüksek eğitim kurumlarını bitirenler, belli süreler için vatan hizmeti göreceklerdir. Ordunun ihtiyaç fazlası durumundaki gençler, bu hizmet süresini, devletin göstereceği başka kamu hizmetlerinde, o arada iç güvenlik kuvvetlerinde geçireceklerdir.

Üniversite bulunmayan illerden gelen dar geliri aile çocuklarından parasız yatılı okumak isteyenler ya borçlanmak veya kendilerine, eğitimlerini aksatmayacak ölçüler içerisinde üniversitede verilecek görevleri yapmak yoluyla bu olanakları bulacaklardır.

İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

Ortama solundaki CHP manevî ve ahlakî değer ölçülerine de, inanç ve düşünce özgürlüğüne de saygılıdır. CHP, Türk halkının dinî inançlarının, dine bağlılığının, demokratik yoldan ve sosyal adaletle kalkınma için, bir engel değil, tersine, kolaylaştırıcı bir etken olduğu kanısındadır.

Siyasal ve ekonomik istismar konusu yapılmasına önlemek şartıyla, halkın dine bağlılığı, toplum yararına hiç bir düşüncüyü, yeniliği güçleştirmez. Yeterki halk, serbest tartışma ortamında, bunların kendisine neler getireceğini anlayabilsin olanağını bulsun...

Dine bağlılığın yenileşmeye, ilerlemeye, sosyal adaletçi atımlara engelmiş gibi görünmesinden, yalnız, sömürülerini sürdürebilmek için halkı karanlıkta tutmak isteyen maddiyatçı ve çıkarıcı çevreler değil; o çıkarıcı çevrelerin oyununa gelerek, aldatılmasına kanarak, dinî geleneklere, manevî değerlere bağlılığa, ilerlilikle bağdaşmaz sanan bazı aydınlar da sorumlu kılınır. Bu sanıya kapılanlar, geçmişte, halkın din duygularını incittikçe insanlık onurunu da zedelemişler ve o yünden halkı din istismarcısı büyük çıkar çevrelerinin kucağına doğru itmışlerdir.

Fakat hızla değişen Türkiye'de, artık bu bakımdan da durum değişiyor. Halkta bütüncüleşen CHP'deki yeni akımın etkileyebildiği geniş bir aydın kesim, halkın dine bağlılığına ve manevî değer ölçülerine içten saygı göstermektedir.

Halkla bütünleşen CHP iktidara geldiğinde, halkın dine ve manevî değer ölçülerine bağlılığını, sosyal adalet ve özgürlük içinde hızla kalkınabilmenin ve sosyal değişim süresinde toplum bütünlüğünü ve esenliğini koruyabilmenin manevî etkenlerinden biri olarak değerlendirecektir.

Bu arada :

- İnanç özgürlüğünü her bakımdan koruyacaktır;
- Her inaçtan yurttaşlar arasında ulusal birliğin ve milliyetçiliğin gereği olan kardeşlik duygularını ve dayanışmayı güçlendirecektir;
- Yöresel kalkınma çabalarında din adamlarının uyarıcı ve desteklevici etkisinden yararlanacaktır;
- Din görevlilerinin manevî ve maddî huzurlarını sağlayacaktır;
- Köylerin imam kadrolarını hızlandırılmış bir program içinde dolduracaktır.
- Camiye ihtiyacı olan köylerin cami projeleri ve cami yapımı için gerekli malzemeleri devletçe sağlanacaktır.

SIYASAL DÜZEN

1965 yılından bu yana, Türkiye'de 1961 Anayasasının getirdiği özgürlükçü demokrasiye karşı bir tertip yürütülmektedir.

Bu tertibi yürütenlerin başında büyük sermaye ve toprak sahipleriyle onun temsilcisi olan partiler, bu arada AP vardır. Çalışan halk topluluklarının demokratik özgürlük ortamında serbestçe örgütlenebilmeleri, haklarının bilincine varmaları, sömürüye karşı direnmeğe, devlet yönetimini sosyal adaletçi bir tutum için zorlamağa başlamaları, yerli - yabancı büyük sermaye çevrelerinde olsun, büyük topraklılarda olsun, genellikle, demokrasiye karşı kavgi uyandırmıştır.

Bunlar, halk kütlelerinin politikadaki ağırlıklarını sınırlayabilmeleri için iktidardaki AP'nin de vardımıyla, aşırı uçların anarşik davranışlarını körükleyen bir tutum izlemişler, hattâ bunları teşvik etmişlerdir. Böylece, 1961 Anayasası ile ülkenin yönetilemeyeceğini, huzur ve asayiş sağlanamayacağını kamuoyuna kanıtlayabileceklerini sanmışlardır. Haklarda ve özgürlüklerde yapmak istedikleri kısıntılara, böylece, halkın gözünde haklılık kazandıracaklarını düşünmüşlerdir.

Varlığını çıkar çevreleriyle onların siyaset alanındaki işbirlikçileri, tertiplerini 12 Mart sonrasında da sürdürmüşlerdir. 12 Mart müdahalesini ve bu müdahaleyle demokrasiye ara verilmesini hem Anayasada köklü değişiklikler yaparak demokratik hakları ve özgürlükleri ıvıca kırmak ve demokrasiyi vozlaştırıp bir görüntüden, bir kalıptan ibaret kılmak için istismar etmeğe kalkmışlar, hem de yaptıkları Anayasa ve vasa değişiklikleriyle bunu da başarmışlardır.

DEMOKRASIYE BAĞLI TEK PARTİ : CHP

Gerek 12 Mart öncesinde, gerek 12 Mart sonrasında rejimi bunalımı yaratıcı ve devlet yönetimini anarşive sürükleyici davranışlar ve olaylar karşısında, CHP kendi içinde sert mücadeleleri ve bölünmeleri göze alarak ve zaman zaman da dışından gelen ağır baskılara göğüs gererek demokrasinin demokratik hak ve özgürlüklerin demokratik hukuk devletinin ve iç barışın gerçek ve vılmaz savunuculuğunu yapmıştır. Siyaset alanında DEMOKRASI VE ÖZGÜRLÜK İŞİĞİNİ YANAR TUTAN TEK GÜÇLÜ KURULUŞ olarak ver almıştır.

Kendi içindeki bazı çelişkilerden ve yönetim anlaşmazlıklarından yararlanarak sürüklendiği «partilerüstü hükümet» ortaklıklarında, 12 Mart sonrası rejim değişikliklerinin sorumluluğuna ortak edilmek istenmekte beraber, kendi iç çelişkilerini çözdükten sonra bu ortaklıktan ayrılarak gerçek kimliğiyle, demokratik muhalefet görevini yapmağa başlamıştır.

Demokrasiye dönüş volu üzerine çıkarılan veva çıkarılmak istenen engellerin aşılmasına; Cumhurbaşkanı seçimi sorununun en demokratik biçimde çözümlenmesine öncülük etmiştir.

Halkın ekonomik gücünü büsbütün kısıcı, toplumu sosyal adaletten büsbütün uzaklaştırıcı tutumların karşısında çoğu kez tek başına direnmıştır.

Böylece, gerek demokrasinin kurulması ve daha sağlam güvenlere kavuşturulması, gerek demokratik rejim içinde ekonomik sorunların çözülmesi, sosyal adalet içinde kalkınmanın hızlandırılması bakımından CHP, gitgide genişleyen halk topluluklarının başlıca umudü durumuna gelmiştir.

İKTİDARA GELDİĞİNDE CHP, ÖZELLİKLE AP VE ORTAKLARI TARAFINDAN HARCANAN DEMOKRASİYİ YOZLAŞTIRMA VE ETKİSİZLEŞTİRME ÇABALARINA SON VERECEKTİR. CHP TÜRKİYE'DE TÜRK HALKININ LAYIK OLDUĞU ÖZGÜRLÜKÇÜ DEMOKRASİYİ, BÜTÜN GEREKLERİYLE, BÜTÜN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜKLERİYLE GERÇEKLEŞTİRECEKTİR.

HALKÇI VE ETKİN KAMU YÖNETİMİ :

Türk halkının en büyük ve sürekli ıstırap konularından biri devletle ilişkilerinde karşılaştığı güçlükler, ilgisizlikler ve haksızlıklardır. İyi işleyen, dürüst ve tarafsız davranan, halkla sıcak ilişki kuran bir kamu yönetimi, güçlü devlet olabilmenin ve hızlı kalkınabilmenin de, sağlıklı bir demokratik siyasal ortama geçebilmenin ve topluma huzur getirebilmenin de temel kurallarındandır.

Kamu yönetimi iyi işlemedikçe hiçbir iktidar bir ölçünün üstünde başarılı olamaz; kamu yönetimi dürüst ve tarafsız davranmadıkça ve halkla sıcak ve yakın ilişki kurmadıkça, halk - devlet bütünleşmesi sağlanamaz; ne devlet, ne de halk verimli olabilir.

Çağımızın demokratik ülkelerinde halk, yönetime gitgide daha çok katılmak ve ağırlığını koyabilmek ister. Kamu yönetimi halka bu olanağı sağlamadıkça, demokrasi, halk gözünde geçelik kazanamaz.

CHP'nin yeni iktidarında, bütün siyasal karar organlarının ve kamu yöneticilerinin görevleri, yetkileri, yetenekleri ve birbirleriyle ilişkileri bir hızla değişim çağında oluşumuzun gerektirdiği esneklik içinde, iyice belirlenecektir, halkla bürokrat ve teknokrat kadrolar arasında, çağımızın ve demokrasinin gereği olan bütünleşme sağlanmağa çalışacaktır; ve devlet gemisine, halkın istek ve eğilimleri ni yansıtan, tutarlı bir politika ile yön verilecek, rota çizilecektir.

Bu arada :

● Devlet dairelerinde işini kovuşturmak zorunda bulunan yurttaşın, doğrudan doğruya karşı karşıya gelebileceği memurların yetkileri de, sorumlulukları da —belli sınırlar ve kurallar içinde— genişletilecektir. Bu durumdaki memurlar, kendilerine başvuran yurttaşların işlerini kendi yetkileriyle çözebilecektir. Yetkilerini gereği gibi ve dürüstçe ve adaletle kullanmadıkları zaman da doğrudan doğruya sorumlu olacaklardır ve sorumluluklarının etkin müeyyideleri bulunacaktır.

Kamu hizmeti görevlileri, yalnız yetkilerini kötüye kullanırlarsa, haksızlık ve istismar yapırlarsa, rüşvet alırlarsa değil, yetkilerini gereken zamanda ve biçimde kullanmazlarsa da sorumlu olacaklardır.

● Kamu kuruluşları, kendi yanlış işlemlerinin, kusurunun veya ihmalinin ortaya çıkması durumunda, o yanlışlıklardan, kusurlardan veya ihmallerden dolayı kişilerin uğradıkları zararı gidermek için, yurttaşları yargı organlarına başvurmak zorunda bırakmayacaklardır. Böyle durumların mahkeme kararıyla ortaya çıkması halinde ise, aynı nedenle zarara uğramış kişilerin ayrı ayrı dava açmalarına ihtiyaç bırakmadan, zararlarını gidereceklerdir.

● Yurttaşın devlet yönetimi ve kamu hizmeti görevlileri üzerindeki demokratik gözetimi ve denetimi etkin bir düzene bağlanacaktır. Bunu sağlamak üzere bazı Batı ülkelerinde de olduğu gibi, yurttaşın kamu hizmetleriyle, devlet yönetimiyle ilgili kişisel şikâyetlerini dinleyen ve kovuşturan tarafsız görevliler, Türk toplum yapısına uygun ve Batıdakinden daha geniş yetkileriyle donatılacaktır.

● Halkın devlet yönetimi ve kamu hizmeti görevlileri üzerindeki gözetimi ve denetimi sağlanırken, kamu hizmetlerinin kendi içinde de, görevlilerin yönetimi denetlenebilirliği için, hizmet disiplini sarılmayacak fakat etkin biçim ve ölçüde, demokratik olacaklar sağlanacaktır.

HAKÇA HUKUK

Türkiye'de hukuk düzeni bozuktur, yavaş ve pahalıdır. Halkın devlete karşı yabancılaşmasının, huzur ve esayışı, can ve mal güvenliği sağlamadaki zorluğu, kan davalarının, toprak anlaşmazlıklarından doğan düşmanlıkların, verimli ve adaletli bir tarım düzeni kurulamayışının, sosyal adaletsizliğin derinleşmesinin ve devlet yönetiminde gereken etkinliğin sağlanamamış olmasının başlıca nedenleri arasında, hukuk düzeninin bozukluğu, yavaşlığı pahalılığı yer almaktadır.

Yurttaşın en büyük ıstırap konularından biri budur. Hak duygusu adalet alanında bile tatmin edilmeyen halk, bu yüzden tedirgin ve küskün olmaktadır.

CHP İktidarında, hukuk düzeniyle ilgili olarak aşağıdaki tedbirler alınacaktır

— Usul hükümleri, gerçek adaletin ortaya çıkmasını önlemeyecek biçimde değiştirilerek, davaların daha çabuk sonuçlanabilmesi sağlanacaktır. Davaların kasıtlı olarak uzatılmasına yol açan kapılar kapatılacaktır.

— Yasalarımızla çağdaş Türk toplum yapısı ve ekonomik hayat arasındaki çelişkiler, tutarsızlıklar incelenecek, bunlar en kısa zamanda ve halk yararına giderilmeye çalışılacaktır.

— Düşünce suçu kavramı yasalarımızdan çıkarılacaktır.

— Hak aramak ucuzlaştırılacak ve kolaylaştırılacaktır; dar gelirli için adli yardım sistemi geliştirilecektir.

— Sosyal güvenlik sistemlerine bağlı bir hukuk sigortası dâli kurularak, sigortalıların, sosyal ve ekonomik haklarıyla ilgili davalarında, sigorta kurumunun kadrosu içinde görev alacak avukatların hizmetinden ücret ödemeksizin yararlanabilmeleri sağlanacaktır. Yaygınlaştırılacak kooperatifçilik hareketiyle birlikte tarım kesimi için kurulacak sosyal güvenlik sistemiyle, köylüler ve üreticiler de bu oluştuktan yararlanabileceklerdir.

— Uzlaşmazlık konusu olmayan işlerin adliye yoluyla izlenmesi zorunluğu kaldırılarak, yurttaş gereksiz zahmetlerden ve giderlerden kurtarılacaktır

— Bozruk özzenin kurbanları için GENEL AF ve ORMAN SUÇLARI AFFI maddeleri çıkarılacaktır.

**Dizgi, baskı, tertip : HALKCI GAZETECİLİK VE MATBACILIK İŞLETMESİ
ANKARA**